

METAFYZIKA A PAVOUK V KOUTĚ

Metafyzika

Tento učební materiál vznikl v rámci projektu *Inovace studijního programu Pastorační a sociální práce ETF UK (CZ.2.17/3.1.00/33279)* spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu České republiky a rozpočtu hlavního města Prahy.

Evropský sociální fond – Operační program Praha Adaptabilita
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Průvodce tématem metafyzika - 1. část

2.1 ÚVOD - METAFYZIKA

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

2.4 TŘETÍ KROK – ANALÝZA MODELOVÉ PROŽÍVANÉ SITUACE

2.5 ZÁVĚR: SMYSL METAFYZICKÉHO UVAŽOVÁNÍ

2.1 ÚVOD - METAFYZIKA

2.1 METAFYZIKA

- **chápaná ne jako překonaná disciplína dějin filosofie**
- **ale chápaná jako jeden ze způsobů, jak porozumět tomu, co prožívám.**

2.1.1 MODELOVÁ PROŽÍVANÁ SITUACE

- **Ukázka modelové situace:**
 - **starý člověk na nemocničním lůžku
v léčebně dlouhodobě nemocných**

2.1.1 MODELOVÁ PROŽÍVANÁ SITUACE

- **Při volbě modelové prožívané situace, která bude oporou při výkladu metafyzického přístupu**
 - **není důležitý příběh**
 - **ale důležité jsou spíše prvky daného literárního obrazu.**

2.1.1 MODELOVÁ PROŽÍVANÁ SITUACE

- **Příběh navrženého obrazu z léčebny je záměrně potlačen.**
 - **V popředí jsou vrstvy a prvky situace**
 - **Já**
 - **Nemocný**
 - **jeho myšlenky, atd.**
- **Není třeba držet se navržené situace z léčebny dlouhodobě nemocných – lze najít i jiné situace...**

Průvodce tématem metafyzika - 2. část

2.1 ÚVOD - METAFYZIKA

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

2.4 TŘETÍ KROK – ANALÝZA MODELOVÉ PROŽÍVANÉ SITUACE

2.5 ZÁVĚR: SMYSL METAFYZICKÉHO UVAŽOVÁNÍ

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.2.1 DESTRUKCE PŘEDSUDKŮ

- **Metafyzika**
 - se netýká něčeho „za tímto naším světem“
 - není výpovědí o nějakém jiném světě.
- **Vznik názvu Metafyzika**
 - u Andronika Rhodského v 1. století př. Kr.

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.2.2 KLASICKÁ DEFINICE METAFYZIKY

- **Výklad Aristotelovy definice „první filosofie“:**
 - Aristoteles tvrdí, že metafyzika je „věda, která zkoumá jsoucí jako jsoucí a to, co mu o sobě náleží.“
 - Důraz na to, že metafyzika si všímá prostě toho, co je, aniž by do svého zkoumání vnášela nějaké předchůdné poznatky, teorie, předpoklady.
 - Zkoumá prostě to, co je, jako jsoucí (soustředěně, ale nesebestředně).
 - Klasická metafyzika nevkládá do toho, co je, své představy.

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

- **Termíny k promyšlení:**
 - **Jsoucno, resp. jsoucí: To, co je.
(Toto, nač lze ukázat.)**

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

- **Prohloubení A:**
 - pokračujte v četbě Aristotelovy *Metafyziky*, IV.1
 - zamyslete se: co asi znamená zkoumat „jsoucí obecně“
 - zkoumat „jsoucí obecně“ znamená hledat „nejvyšší příčiny“, resp. „počátky“
 - nejvyšší příčiny ovšem také nepatří jinému světu, ale týkají se toho, co je a co jako jsoucí prožíváme
 - co můžete říci o statutu Platónových idejí?

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

- **Prohloubení B :**
 - **pokračujte v četbě Aristotelovy Metafyziky, XII. 6-7. (Metafysika jako theologie)**
 - **zamyslete se nad vztahem metafyziky a Boha či teologie. (Pro náročnější)**

2.2.3 PROŽITEK A JSOUCNO

- Pro každou metafyziku je důležitá souvislost mezi jsoucнем a tím, jak jej člověk chápe.
- V textu učebnice preferujeme namísto termínu „chápe“ slovo „prožívá“ (také bychom mohli říci „zakouší“).
- Jsoucno je člověku přístupné vždy skrze nějaký prožitek.

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

- Právě na prožívání jsou se zaměřuje fenomenologie.
- Fenomenologie je jedna z moderních filosofických metod, kterou využívá také naše kapitola o metafyzice.

2.2.4 PROŽÍVANÁ SITUACE

- **Obvykle prožíváme nikoli samostatné jsoucno, ale spíše širší situace.**
- **Z toho důvodu v textu mluvíme spíše o prožívaných situacích, než prožívaných jsoucnech.**
- **Prožívané situace tvoří prostředí, ve kterém se pohybujeme.**
- **Odkaz na text z učebnice: Situace s hruškou**

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.2.5 KANTŮV PŘÍSTUP K METAFYZICE

- **Metafyzika zkoumá jsoucno; přitom platí, že velmi důležitým ohledem tohoto zkoumání je souvislost jsoucna a prožitku tohoto jsoucna.**

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

- **Aristotelés**

- **Porovnává prožitek se jsoucnem a kontroluje, zdali se jsoucno shoduje s prožitkem, zdali se během prožívání nestala nějaká chyba.**
- **Rozšíření: pravda jako shoda věci a rozumu (viz kapitolu 3. Co je vědění ... a Aristotelovo pojetí vědění resp.pравdy)**

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

- **Immanuel Kant (18. stol.)**
 - „Pokusme se, zda bychom v úkolech metafysiky neuspěli lépe, kdybychom předpokládali, že se předměty musí řídit naším poznáním.“(Kant, Kritika čistého rozumu, Praha: OIKOYMENH, 2001, s. 19)
 - Při sledování souvislosti jsoucna a prožitku dostává u Kanta (a v celém novověku) přednost prožitek (tj. naše poznání) před jsoucnem.

2.2.6 CELEK A PŘESAŇ

- Pokusíme se o doplnění dalších aspektů metafyzických úvah (vedle pohledu na souvislosti jsoucna a prožitku).
- **Celek**
 - Jaký smysl má celek světa?
 - Jak do celku zařadit situaci, kterou právě prožívám?

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

- **Přesah (transcendence)**
 - **Dává celek světa smysl také z jiného stanoviska, než je mé vlastní?**
 - **Přesahuje toto jiné stanovisko mou zkušenost?**
 - **Lze uvažovat také o jiných než lidských stanoviscích (např. zvířecích, božských, apod.)?**

Průvodce tématem metafyzika - 3. část

2.1 ÚVOD - METAFYZIKA

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

2.4 TŘETÍ KROK – ANALÝZA MODELOVÉ PROŽÍVANÉ SITUACE

2.5 ZÁVĚR: SMYSL METAFYZICKÉHO UVAŽOVÁNÍ

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

- **Zvláštní lidské postavení vůči jsoučnu lze nahlédnout z různých hledisek.**
- **Ukázka textu: Fink, E.: Bytí, pravda ,svět**
- **Souvislost myšlení a řeči.**

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

- **Myšlení má řečovou povahu, i v případě, že nemluvíme.**
- **Prožitek jsoucná má řečovou povahu.**
- **Analýza řeči může být jednou z metod metafyziky.**
 - **Příkladem využití analýzy řeči v metafyzice může být analytická filosofie.**

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

- **Řeč dává myšlení a prožívání pevnou formu slov a vět.**
 - **Tekutý a nepevný svět nevysloveného.**
 - **Je takový svět možný?**
 - **Přesahuje naši zkušenost?**

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

- **Prožívání (protože má řečovou povahu) zpevňuje svět, samo ale pevné není.**
- **Metafyzika může sledovat naši zkušenost v různých stupních**
 - jako prožívanou a prožíváním zpevňovanou
 - jako vyslovenou a pevně uchopenou
 - jako ještě prožíváním nezpevněnou situaci, v jejímž středu neleží lidský zpevňující prožitek.

Průvodce tématem metafyzika - 4. část

2.1 ÚVOD - METAFYZIKA

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

2.4 TŘETÍ KROK – ANALÝZA MODELOVÉ PROŽÍVANÉ SITUACE

2.5 ZÁVĚR: SMYSL METAFYZICKÉHO UVAŽOVÁNÍ

2.4 TŘETÍ KROK – ANALÝZA MODELOVÉ PROŽÍVANÉ SITUACE

- **Analýza modelové prožívané situace metodou novověké metafyziky**
 - tj. se zaměřením na lidský prožitek.
 - Všimněme si zpevňující role lidského prožitku.
 - Pokusme se vnímat i nepevnost pevného.
- **Odkaz na text z učebnice: analýza situace na nemocničním lůžku**

Průvodce tématem metafyzika - 5. část

2.1 ÚVOD - METAFYZIKA

2.2 PRVNÍ KROK – NĚKOLIK TEORETICKÝCH INFORMACÍ

2.3 DRUHÝ KROK – TEXT Z OBLASTI METAFYZIKY

2.4 TŘETÍ KROK – ANALÝZA MODELOVÉ PROŽÍVANÉ SITUACE

2.5 ZÁVĚR: SMYSL METAFYZICKÉHO UVAŽOVÁNÍ

2.5 ZÁVĚR: SMYSL METAFYZICKÉHO UVAŽOVÁNÍ

- **Metafyzika se pokouší popsat, jak vzniká obraz světa, ve kterém člověk žije.**
- **Sleduje přitom především tyto dvě složky, ze kterých obraz světa vzniká:**
 - **1) prožívané jsoucno jako jsoucí a všechny vztahy, ve kterých existuje**
 - **2) prožitek tohoto jsoucna a vztahů, ve kterých existuje.**

2.5 ZÁVĚR: SMYSL METAFYZICKÉHO UVAŽOVÁNÍ

- **Teoretické analýzy v oblasti vzniku obrazu světa mohou přinést také poučení pro otázky každodenního života i problematické situace pomáhajících profesí.**
 - **Učí nás nevnímat prožívané situace sebestředně.**
 - **Učí nás nepřehlížet nepatrné věci, rostliny a živočichy a jejich životní prostory.**
 - **Pomáhá nám vnímat nepevnost zdánlivě pevných forem a pohybovat se bez obav v tekutě nepevné spleti vztahů, které vytvářejí svět.**

K ZAMYŠLENÍ SE NAD METAFYZIKOU

- **1. *„Vše souvisí se vším“ – je to jen fráze?***
- **2. *Jaký je rozdíl mezi prožitkem člověka a zvířete?***
- **3. *Jaký vliv na prožitek mají nálady? Mění nálady prožívanou situaci?***
- **4. *Lze měnit povahu lidské řeči? Dávat pevné formy – je to jediná úloha řeči?***

K ZAMYŠLENÍ SE NAD METAFYZIKOU

- ***5. Čím se nechat vést při pomoci – vyjadřovanými pocity nebo tím, co sdělují věci v okolí? Mohou mít věci nějaký pocit a má vůbec smysl o tom takhle uvažovat?***
- ***6. Co nelze vyslovit?***
- ***7. Je nutná myšlenka „něčeho, co nás přesahuje“?***

CO SI K METAFYZICE PŘEČÍST?

BENYOVSZKY, Ladislav a kol.: Úvod do filosofického myšlení, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007

HEIDEGGER, Martin: Co je metafyzika?, přel. Ivan Chvatík, Praha: OIKOYMENH, 2006

JASPERS, Karl: Šifry transcendence, přel. Vlastimil Zátka, Praha: Vyšehrad, 2000

SEZNAM POUŽITÝCH TEXTŮ

FINK, Eugen: Bytí, pravda, svět, přel. J. Čapek, Praha:
OIKOYMENH, 1996, s. 129.

ARISTOTELÉS, Metafyzika, přel. a pozn. opatř. Antonín Kříž,
Praha: Rezek, 2003, IV.1